

"Bhagavad-gīta" (sanskritu: "Dievo giesmė") yra vienas didingiausių ir gražiausių Indijos kūrinių. Ji parašyta dialogo tarp kario princo Ardžunos ir jo draugo bei vežiko Krišnos, kuris yra žemėje įsikūnijęs Dievas, forma.

Dialogas vyksta mūšio lauke prieš pat prasidedant didžiajam karui tarp Pandavų ir Kauravų kariuomenių. Dvi armijos stovi viena priešais kitą ir, regėdamas daugelį savo draugų bei artimųjų stovinčių ir vienoje ir kitoje pusėje, princas Ardžuna susvyruoja. Jis svarsto, ar jam geriau numesti į šalį ginklus ir leisti nužudomam priešų, ar pasinerti į teisingą, bet žiaurią kovą. Krišna sugražina jam pareigos jausmą, parodydamas, kad aukštesnis kelias yra atlikti savo pareigą pasitikint Dievu ir pasiekti pergalę be aistros ar savanaudiškų motyvų.

Turinys

I. Įvadas

[Kaip suprasti "Bhagavad-gīta"](#)

[Kokią naudą gaus ne bhakta](#)

["Bhagavad-gītos" daugiasluoksniškumas](#)

[Struktūra ir padėtis Vėdų tradicijoje](#)

[Istorinės aplinkybės](#)

II. "Bhagavad-gītos" idėjos

["Bhagavad-gīta" – knyga apie jogą](#)

[Loginis "Bhagavad-gītos" suskirstymas](#)

[Karma – materialinė veikla](#)

[Jñāna](#)

[Bhakti](#)

[Pareigos ir teisės problematika "Bhagavad-gītoje"](#)

["Bhagavad-gītos" epistemologija. 5 dvasinio pažinimo lygiai](#)

[Śaranagati](#)

[Guhyam](#)

[Guhyataram](#)

[Guhyatamam](#)

[Sarva guhyatamam](#)

[Sambandha jnana – Dievo ir Jo pasaulio pažinimas](#)

[Īśvara - Dievas](#)

[Jīva – gyvoji būtybė](#)

[Prakṛti – gamta](#)

["Bhagavad-gītos" religija](#)

III. "Bhagavad-gītos" įtaka filosofijos bei religijos raidai

I. Įvadas

"Bhagavad-gīta" (sanskritu: "Dievo giesmė") yra vienas didingiausių ir gražiausių Indijos kūrinų. Ji parašyta dialogo tarp kario princo Ardžunos ir jo draugo bei vežiko Krišnos, kuris yra žemėje įsikūnijęs Dievas, forma.

Dialogas vyksta mūšio lauke prieš pat prasidedant didžiajam karui tarp Pandavų ir Kauravų kariuomenių. Dvi armijos stovi viena priešais kitą ir, regėdamas daugelį savo draugų bei artimųjų stovinčių ir vienoje ir kitoje pusėje, princas Ardžuna susvyruoja. Jis svarsto, ar jam geriau numesti į šalį ginklus ir leisti nužudomam priešų, ar pasinerti į teisingą, bet žiaurią kovą. Krišna sugražina jam pareigos jausmą, parodydamas, kad aukštesnis kelias yra atlikti savo pareigą pasitikint Dievu ir pasiekti pergalę be aistros ar savanaudiškų motyvų.

"Bhagavad-gīta" žengia žymiai už etinį klausimą, kuriuo ji prasideda. Ji plačiai kalba apie Dievo prigimtį ir būdus Jį pasiekti. Šio šventraščio didybė tame, kad jis aprašo absoliutų tikslą bei priemones jį pasiekti. Amžių amžiais Indijoje "Bhagavad-gīta" įkvėpdavo religinio mąstymo bei dvasinės patirties raidą. Kadangi tai yra teistinis kūrinys, Absoliuti Realybė čia aprašoma kaip personalus Dievas, kuris tapatinamas su Krišna.

"Bhagavad-gītos" populiarumas akivaizdus iš daugybės komentarų, straipsnių, recenzijų bei vertimų tiek senaisiais laikais tiek mūsų dienomis. Ankstyvuosius komentarus "Bhagavad-gītai" parašė Šankara, Bhaskara, Ramanudža, Madhva, Nilakantha, Śrīdhara ir Madhusūdana; įžymūs šiuolaikiniai komentarai priklauso Tilakui, Śrī Aurobindo, Mahatma Gandžiui, Sarvepalli Radhakrišnanui ir A.C. Bhaktivedanta Svamiui.

Kaip suprasti "Bhagavad-gīta"

"Bhagavad-gītai" parašytą daugybę komentarų. Išties, tapo madinga, kad kiekvienos dvasinės ar pusiau dvasinės mokyklos įkūrėjas ar sekėjai rašytų savo komentarus "Bhagavad-gītai". Deja, dažnai būna, kad šie asmenys interpretuoja "Bhagavad-gītos" teiginius savo naudai. Jie net nesugeba atskirti sąmoningos būties (čit) nuo negyvos materijos (ačit). Ateistai, skaitydami "Bhagavad-gīta" mato joje tik karma – materialią veiklą ir socialines pareigas. Impersonalistai "Bhagavad-gītoje" randa patvirtinimą savo tiesoms, esą viskas yra viena ir visi yra Dievas. Norint suprasti "Bhagavad-gīta" reikėtų ją išklaudyti ta

pačia dvasia, kaip ją klausė Ardžuna, o teisingas supratimas turėtų sutapti su Ardžunos dvasine patirtimi. Krišna išsitarė Ardžunai, kodėl šias galias tiesas atskleidė jam: bhakto 'si me sakhā ceti - "nes tu esi Mano bhakta - atsidavęs Man, ir Mano sakha – draugas" (4.3). Toliau Krišna vėl pažymi: "Aš atskleisiu tau pačias slaptiausias žinias, nes tu niekuomet Man nepavydi (anasūjave)" (9.1). "Bhagavad-gītos" pabaigoje (18.67) Krišna Ardžunai sako: "Šio mudviejų pokalbio negalima atskleisti tam, kuris nevaldo savo juslių (neasketiškas), kuris nėra atsidavęs Man (abhaktaya), kuris nėra nuolankus (ašūsrūšave) ir tam, kuris yra pavydus (abhyasūyati)." Skirtingos Bhagavagyotos interpretacijos kyla iš nenoro ar nesugebėjimo pripažinti Krišnos autoritetą bei Jo žodžius. Daugelis "Bhagavad-gītos" interpretatorių pakeičia Krišnos žodžius, paaiškindami, ką Jis "iš tiesų" turėjo omenyje. Bet Ardžuna, išklausęs Krišnos pamokymus sako: " Sarvam etān ṛtam manye " – "viską, ką Tu man sakei, aš laikau tiesa." (10.14) Tai reiškia, jog norint suprasti "Bhagavad-gītos" gelmę, reikia bent teoriškai pripažinti, jog "Gytos" pasakotojas yra Dievas. Kitaip nėra būtinybės net pradėti ją skaityti.

Kokią naudą gaus ne bhakta

Vedų tradicija sako, kad žmonės yra dviejų tipų: stūla darši ir sūkšma darši . Vieni regi tik paviršių, kiti siekia gelmės, subtilumo. Net ir materialistiškas ar netikintis žmogus skaitydamas "Bhagavad-gītą" gali pasimokyti pareigos, moralės supratimo. "Bhagavad-gīta" moko, kad žmogaus gyvenimas nėra skirtas imti, jis skirtas duoti kitiems. Įdiegus šį principą, visuomenėje nebūtų kenčiančių žmonių. Mes nesame pasaulio šeimininkai, ir šis pasaulis nėra skirtas mums. Greičiau, kiekvienas iš mūsų kaip mažičiai sraigčiai atliekame savo vaidmenį šiame kosminio gyvenimo procese, kuris "Bhagavad-gītoje" vadinamas jagja - atnaša arba auka. Šis dalyvavimas kosminiame aukos procese gali būti nesąmoningas ir kelti kančias, nes gyvenimas visuomet iš mūsų paima ir mažai suteikia. Dalyvavimas gali būti ir sąmoningas, atsižadant savo darbo vaisių ir nesigviešiant nieko kaip savo nuosavybės. Toks dalyvavimas suteiks žmogui visa tai, ko jam reikia, laimės jausmą, harmoniją ir pilnatvę (3.10-19).

"Bhagavad-gītos" daugiasluoksniškumas

Vedų tradicija sako, kad Dievas atlikdamas bet kokį veiksma vienu ūpu pasiekia daug rezultatų. "Bhagavad-gīta" ne išimtis. Ją galima nagrinėti įvairiais pjūviais, atrasti įvairius sluoksnius. Atsakydamas į vieną klausimą Krišna paaiškina daugybę dalykų. Kiekvienas žodis tampa atsakymu į gausybę akivaizdžiai neužduotų klausimų. Mes apžvelgsime tik keletą "Bhagavad-gītos" sluoksnių: 1) jogos idėja, 2) trys keliai vedantys į Absoliutą, 3) pareigos ir teisės problematika, 4) pažinimo lygiai, 5) pažinimo kategorijos, 6) religija.

Struktūra ir padėtis Vedų tradicijoje.

Tradiciškai Vedų literatūra yra skiriama į tris dalis (prasthana traya): šruti (apreiškimas),

smṛiti (tradicija) ir njaja (logika). Pirmoji dalis šṛuti laikoma tikruoju Vedų kanonu. Ją sudaro 4 Vedos bei jų papildiniai: upanišados, brahmanos, aranjakos ir samhitas. Upanišados laikomos svarbiausiais tekstais, nes išimtinai kalba apie Brahmaną (transcendenciją) ir todėl vadinamos Vedānta – Vedų kelio pabaiga arba tikslu.

Savo ruožtu "Mahabharata" priklauso Vedų literatūros daliai, vadinamai smṛiti, arba tradicijai. Tradicijos paskirtis - paaiškinti Vedų kanoną paprastiems žmonėms ir panaudoti visa tai praktiškai. "Bhagavad-gīta" susideda iš 18 skyrių, kurie sudaro "Mahābhāratos" "Bhīṣma-parvos" (VI knygos) dvidešimt penktą - keturiasdešimt antrą skyrius. Skaičius 18 yra taip pat ypatingas. Yra 18 puranų – istorinių kūrinių, paaiškinančių Vedas ir upanišadas. "Mahabharata" susideda iš 18 parvų (knygų). Kurukšetros mūšis truko 18 dienų ir jame žuvo 18 karių akšauhini (divizijų). Nors "Mahabharata" yra smṛiti "Bhagavad-gīta" dėl savo svarbos priskiriama prie šṛuti, o didysis induizmo mokytojas Šankara ją pavadino "Gīta upanišada" – visų upanišadų esencija. Viso "Bhagavad-gītoje" yra lygiai 700 eiliuotų posmų.

Istorinės aplinkybės

Kai kurie istorikai linkę manyti, jog "Mahabharatos" pasakojimas yra mitas, o pati "Mahabharata" buvo parašyta nuo 400 m.pr.Kr. iki 200 m. Vedinė tradicija teigia, jog "Mahabharatoje" aprašomi įvykiai klostėsi apytiksliai 3100 m.pr.Kr. prieš pat prasidedant Kali (pykčio ir vaidų) amžiui. Tuo metu ir buvo papasakota "Bhagavad-gīta". Greit po to, jau prasidėjus Kali amžiui, išminčius Vedavyasa, "Mahabharatos" įvykių liudininkas, užrašė šį didįjį epą. Kadangi Vakarų mokslininkai nesutaria dėl "Mahabharatos" amžiaus, o vis daugiau pažangių tyrinėtojų linkę pripažinti Vedų tradicijos pateikiamą datą, mes taip pat laikysimės Vedinės tradicijos požiūrio. Glaustai "Mahabharatos" įvykius iki "Bhagavad-gītos" galima būtų papasakoti taip:

Mahārādža Śāntanu buvo įtakingas Kuru dinastijos imperatorius. Jis taip pat buvo labai drąsus ir religingas. Jo žmona Gangā devī pagimdė sūnų vardu Bhīṣma, kuris buvo aštuntojo Vasu (pusdievio) ekspansija (amśa). Tik gimus vaikui, dėl tam tikrų aplinkybių Ganga tuoj pat prapuolė. Vėliau, kai Maharadža Śāntanu išvyko į medžioklę, Nišadų karaliaus Dasaradžos namuose jis pamatė nepriylgstamo grožio princesę vardu Satjavatī. Ši princesė iš tiesų gimė iš Uparičara Vasu sėklos ir buvo atrasta žuvies pilve, o Nišadų karalius augino ir auklėjo ją tarsi savo dukterį.

Maharadža Śāntanu paprašė karalių leidimo vesti princesę Satjavatī, tačiau Nišadaradža iškėlė sąlygą, kad vaikas, gimęs iš jos iščių bus vienintelis Śāntanu karalystės paveldėtojas. Maharadža Śāntanu nesutiko su šia sąlyga ir grįžo į savo sostinę. Kada princas Bhīṣma išgirdo apie tai, jis norėjo išpildyti savo tėvo troškimą, todėl jis davė didįjį įžadą visą

gyvenimą išlikti brahmačiariumi (skaisčiu), tam kad užtikrinti, jog Satjavatī sūnus iš tiesų paveldės karalystę. Tokiu būdu Šantanu galėjo vesti Satjavatī ir savo ruožtu davė Bhišmai palaiminimą, kad jis galės numirti tuomet, kai pats panorės. Satjavatī pagimdė Maharadžai Šantanu du sūnus, kurių vardai buvo Čitrangada ir Vičitravyrja.

Po Maharadžos Šantanu mirties Bhišma padarė Čitrangadą sosto įpėdiniu, tačiau dėl netikėtos Čitrangados mirties sostas buvo atiduotas Vičitravyrjai. Vičitravyrja, kuris turėjo dvi žmonas vardu Ambika ir Ambalika, taip pat numirė anksčiau laiko, nepalikęs vaikų. Motina Satjavatī patyrė dvigubą kančią, nes mirė jos vaikai ir jie nepaliko jokių palikuonių. Ji pasikvietė savo pirmąjį sūnų Maharši Vedavjasą, paprasčiausiai sutelkusi į jį savo mintis. Kad apsaugoti dinastiją, jos nurodymu ir pritarus Bhišmai, Vedavjasa pradėjo sūnus su Vičitravirjos žmonomis. Ambika pagimdė Dhritaraštrą, Ambalika pagimdė Pandu, o šventasis Viduradži gimė iš Vičitravirjos tarnaitės įsčių.

Dhritaraštra gimė aklas, todėl jo jaunesnis brolis Pandu buvo paskelbtas karaliumi. Maharadža Pandu buvo drąsus ir įtakingas imperatorius, ir jis buvo apdovanotas visomis geromis savybėmis. Jis turėjo 5 sūnus Judhištira, Bhima, Ardžuna, Nakula ir Sahadeva, iš kurių Judhištira buvo vyriausias. Dhritaraštra turėjo šimtą sūnų, iš kurių Durjodhana buvo vyriausias. Laikui bėgant karalius Pandu mirė, nors princai dar buvo visai jauni, todėl senolis Bhišma karūnavo Dhritaraštrą ir padarė jį atsakingu už karalystės apsaugą, kol užaugs princai.

Kol penki Pandavai ir Dhritaraštros sūnūs, vadovaujami Durjodhanos augo, kilo didelis konfliktas dėl karališkojo sosto paveldėjimo. Karalius Dhritaraštra rodė prielankumą savo sūnams ir norėjo, kad Durjodhana taptų karaliumi bet kokiomis priemonėmis. Tačiau išmanantis dharma (religijos principus) senolis Bhišma to nebūtų leidęs dėl įtakingų piliečių ir kitų svarbių asmenybių spaudimo. Durjodhana, kuris gimė iš Kali amšos (dalies) buvo ypatingai bjaurus ir adharmiškas (bedieviškas) iš prigimties. Jis norėjo karalystę pasiimti sau, nusikratydamas opozicija. Galiausiai slapčia pritariant Dhritaraštrai, jis sugalvojo daugybę slaptų planų nužudyti Pandavus.

Nepaisant pastovių Maharši Vedavjasos, senolio Bhišmos, guru Dronačarjos, šventojo Viduros ir kitų prašymų, Dhritaraštra nedavė Pandavams net pusės jų karalystės dalies. Tačiau vien dėl regimybės, jis karūnavo prinčą Judhištirą pusės karalystės karaliumi ir pasiuntė jį į naujai pastatytą miestą Vāranavāt, kuriame Durjodhana planavo nužudyti visus Pandavus, padegdamas naujai pastatytus rūmus. Dhritaraštra pritarė šiam klastingam planui, tačiau Krišnos dėka, Pandavai buvo išgelbėti.

Laikui bėgant Pandavai vedė Draupadi. Kai Durjodhana suprato, kad Pandavai vis dar gyvi, jis, pasitaręs su tėvu, pakvietė juos į Hastinapurą. Senolio Bhišmos ir kitų vyresniųjų nurodymu, taip pat pavaldinių prašymu Pandavams buvo suteikta valdžia Indraprasthoje. Čia, padedant Śrī Krišnai ir asūrai vardu Maja, Pandavai pastatė nuostabius rūmus ir miestą. Per trumpą laiką jie nugalėjo visus didžiuosius karalius Indijoje ir atliko didžiulę Radžasūja jagją (aukų atnašavimą, skirtą pasaulio nugalėtojui).

Karalius Dhritarštra ir Durjodhana po šitos jagjos pradėjo labai pavydėti Pandavams ir susitarė įveikti juos azartiniame lošime. Durjodhana kartu su savo saktu dėde Šakuni pakvietė Judhišthirą dalyvauti žaidime kauliukais, kuriame šis pralošė visą karalystę ir netgi žmoną Draupadi. Taip Durjodhana atėmė visą karalystę ir ištrėmė Pandavus į mišką dvylikai metų, po kurių dar metus šie turėjo gyventi incognito. Netgi po tokio ilgo laikotarpio Dhritarštra ir Durjodhana neatidavė karalystės Pandavams. Śrī Krišna Pats nuvyko į Hastinapurą ir perdavė jam Pandavų prašymą, duoti jiems valdyti bent penkis kaimus. Tačiau Durjodhana buvo užsispyręs ir be kompromisų. Jis atsakė Krišnai, jog ką bekalbėti apie penkis kaimus, jis neduos Pandavams netgi tiek žemės, kad šie galėtų įsmeigti adatą. Nebent Pandavai įveiktų jį mūšyje. Nepaisant Krišnos padėties ir pasiuntinio statuso, Durjodhana bandė jį suimti, tačiau Krišna nusijuokęs parodė šiam savo kosminį pavidalą. Vis dėlto karas buvo neišvengiamas.

Kviesdami įvairius karalius dalyvauti mūšyje savo pusėje ir Judhištira ir Durjodhana kartu atvyko prie Krišnos rūmų durų, norėdami prašyti Krišnos palaikyti jų pusę. Krišna miegojo, todėl abu atsistojo prie lovos tokioje vietoje, kad Krišna pabudęs pirmiausia pamatytų būtent jį, ir paklaustų, ko šis nori. Durjodhana atsistojo Krišnai prieš veidą. Tačiau Judhištira, būdamas Krišnos bhaktu, atsistojo prie Jo pėdų. Pabudęs Krišna tuoj pat atsisėdo ir pamatė Judhištirą, o ne Durjodhaną. Kadangi Krišna buvo abiejų jų giminaitis, Jis nenorėjo dalyvauti mūšyje tiesiogiai, bet sutiko, kad vienai pusei asmeniškai padės kaip patarėjas, o kitai pusei atiduos savo kariuomenę. Judhištira pasirinko savo pusėje turėti Krišną, didžiuliam Durjodhanos pasitenkinimui, kuris norėjo paprašyti Krišnos kariuomenės. Galiausiai Krišna sutiko būti Ardžunos vežiku.

Bhagavan Śrī Krišna atėjo į šį pasaulį tam, kad atstatyti dharma (religijos principus), kad apginti sadhu (šventuosius) ir sunaikinti asuras (demonus). Laikui bėgant, "Mahabharatos" mūšyje Jis panaudojo Ardžuną ir Bhišmą Savo instrumentais, kad atsikratytų neišmatuojamos naštos, slėgusios žemę.

II. "Bhagavad-gītos" idėjos

"Bhagavad-gīta" – knyga apie jogą

Indijos tradicijoje žodis joga (sansk. *yoga*) yra labai svarbus. Vakaruose jis siejasi su fiziniais pratimais ir su fakryais, ryjančiais ugnį. Sanskrito kalboje daiktavardis *yoga* kilęs iš veiksmažodžio šaknies *yuj* – įkinkyti (arklius), sujungti, sutvirtinti. Lietuvių kalboje atitikmuo – jungas, pajungti. Joga reiškia sujungimo, pažabojimo, pritvirtinimo veiksmas. Remiantis "Bhagavad-gīta" visos gyvos būtybės yra fragmentinės Aukščiausiojo dalelytės, kurios neatmenamais laikais atsiejo (*ayoga*) savo individualią sąmonę nuo Aukščiausiojo sąmonės ir dėl to, pakliuvusios į materijos nelaisvę, kovoja su proto bei juslių poreikiais (15.7). Todėl joga yra veiksmas, vėl prijungiantis individualią gyvosios būtybės sąmonę prie Aukščiausiojo sąmonės. Žymus Indijos mokslininkas Satisčandra Čaterdži savo "Senovės Indijos filosofijoje" sako, kad joga yra praktinis analitinės *sañ khyos* filosofijos, skiriančios visą realybę į dvi kategorijas: *puruñ a* – sąmonę ir *prakñ ti* inertišką materiją, pritaikymas, kuriame Dievas taip pat atlieka praktinį vaidmenį. "Bhagavad-gīta", šiuo požiūriu, yra jogos vadovėlis, kuriame Krišna išdėsto įvairius jogos metodus. Kadangi joga yra praktinis sankjos pritaikymas, ir Krišnos mokymas turi daugiau praktinę reikšmę, nei filosofinę. Įvairių filosofų komentarai "Bhagavad-gītai" neturi vertės, jei jų autoriai nepasiryžę praktikuoti jogos .

Veiksmažodis *yuj* turi ir kitą svarbų vadinį: *yukta* – tinkamai užsiėmęs, pasinėręs, įsigilinęs, įsitvirtinęs. Ardžunai paklausus Krišnos (12.1), kas geriausiai pažįsta jogą (*yoga vittamāñ*), šis atsakė (12.2), jog tie, kurie nukreipė savo protą į Jį, kurie apdovanoti transcendentiniu tikėjimu ir visuomet Jį garbina, tie yra labiausiai užsiėmę (*yuktatama*). Sokratiškąja dvasia: geriausiai jogą žino tie, kurie ja užsiima praktiškai, o ne tie, kurie skaito ir rašo straipsnius apie ją, analizuodami įvairiais rakursais.

Visi "Bhagavad-gītos" skyriai paaiškina įvairius jogos (jungties su Dievu) aspektus, todėl yra vadinami jogos vardais:

Pirmasis skyrius - *Arjuna viśāda yoga* – kalba apie tai, kad į Dievą galima kreiptis kaip Ardžuna, suvokus savo beviltišką padėtį ir silpnumą (*viśāda*

) gyvenimo kataklizmų akivaizdoje.

Antrasis skyrius - *Sāñkhya yoga* – kalba apie jungtį su Dievu, išanalizavus (*sāñkhya*) amžinos sąmonės ir laikino kūno prigimtį.

Trečiasis skyrius - *Karma yoga* – kalba apie tai, kad Dievą galima pasiekti supratus, kas yra teisingas veiksmas (*karma*), klaidingas veiksmas (*vikarma*

) ir neveikimas (*akarma*

).

Ketvirtas skyrius - *Jñāna karma sannyāsa yoga* – kalba apie jogą su Aukščiausiu per pažinimą (*jñāna*) ir veiklos atsižadėjimą (*karma sannyāsa*

).

Penktas skyrius - *Karma sannyāsa yoga* – toliau aiškina, kaip atsižadėti veiklos (*karma sannyāsa*

) ir atrasti pusiausvyrą savyje.

Šeštas skyrius - *Ātma samyama yoga (dhyāna yoga)* – kalba apie jungtį su Dievu meditacijos (*dhyāna*) pagalba

pažabojus protą (*atma samyama*

).

Septintas skyrius - *Jñāna vigjñāna yoga* – kalba apie jogą, suvokiant, jog šis pasaulis, viskas, kas jame yra ir gyvos būtybės yra Dievo išoriškos ir ribinės energijos apraiška.

Aštuntas skyrius - *Aksāra brahma yoga* – kalba, kaip pasiekti nepriekaištingą (akšara) Dievo būtį (*brahma*) mirties akimirka atitraukiant mintis nuo visų materialių objektų.

Devintas skyrius - *Rājavidjā rājaguhyā yoga* – kalba apie didžiąsias pažinimo paslaptis (*rājavidjā rājaguhyā*

), kurias atskleidus pasiekiamas personalus santykis su Aukščiausiuoju.

Dešimtas skyrius - *Vibhūti yoga* – paaiškina, kaip materialistiška sąmonė gali pasinaudoti Dievo pagalba, suvokdama nuostabius ir didingus šio pasaulio reiškinius, kaip Dievo vertenybes (*vibhūti*).

Vienuoliktas skyrius - *Viśvarūpa darśana yoga* – pasakoja, kaip Ardžuna suvokė Absoliuto didybę, pamatęs (*darśana*)

Krišnos kosminį pavidalą (*viśvarūpa*

).

Dvyliktas skyrius - *Bhakti yoga* – kalba Ardžunai apie tobuliausią jungties su Dievu formą – meilės atsidavimo (*bhakti*) tarnystę.

Tryliktas skyrius - *Kṣetra-kṣetrajña vibhāga yoga* – paaiškina skirtumą (*vibhāga*) tarp kūno, kaip sąmonės veiklos lauko (

kṣetra

), ir pačios sąmonės, pažįstančios veiklos lauką (*kṣetrajña*

) . Taip pat kalbama apie Aukščiausią sąmonę (*paramātmā*

), kuri suvokia visus kūnus bei visą kosmosą kaip Savo.

Keturioliktas skyrius - *Guṇa traya vibhāga yoga* – kalba apie tris (*traya*) materialios gamtos savybes (*guṇā*

gu

), jų sąveiką bei skirtumus (*vibhāga*

). Suvokus tai, galima atsikratyti susitapatinimo su gamta ir išsivaduoti.

Penkioliktas skyrius - *Purusottama yoga* – kalba apie tai, kad pažinus Aukščiausią Dievo Asmenį (*puruṣottama*) pasiekiamas visų Vedų studijų tikslas, o materialios kančios savaime išnyksta.

Šešioliktas skyrius - *Daivāsura-sampad vibhāga yoga* – kalba apie skirtumą (*vibhāga*) tarp žmoguje slypinčios (*sampada*

) demoniškos (*asūra*

) ir dieviškos (*daiva*

) prigimties. Kreipdamas save link dieviškumo žmogus užmezga ryšį su Aukščiausiuoju.

Kreipdamas save į demoniškumą, žmogus patiria laikiną malonumą, bet geismas, pyktis ir godumas nusviedžia jį į pragariškas kančias.

Septynioliktas skyrius - *Śraddhā traya vibhāga yoga* – kalba apie religijų tipologiją.

Materialus religingumas (*śraddhā*) turi tris (*traya*) tipus. Jie skiriasi (*vibhāga*

) pagal tai, dorybė, aistra ar neišmanymas valdo žmogų. Jogas turi ugdyti savyje transcendentinį tikėjimą, nes tik jis išvaduoja iš materijos.

Aštuonioliktas skyrius - *Mokṣa sannyāsa yoga* – kalba apie išsivadavimą (*mokṣa*) kaip apie visos žmogaus veiklos (*karma*

) bei atsižadėjimo (*sannyāsa*

) tikslą. Krišna paaiškina, kad skirtingus tikslus išsivadavęs pasieks tas, kuris tik nutraukė bet kokią materialią veiklą, ir tas, kuris visą veiklą atliko kaip meilės dovaną Aukščiausiamam.

Loginis "Bhagavad-gītos" suskirstymas

Visos jogos praktikos, aptariamose "Bhagavad-gītoje" tradiciškai skiriamos į tris kategorijas: 1) *karma yoga* – veikla, rezultatus aukojant Aukščiausiamam, 2) *jñāna yoga* – Dievo ir savęs pažinimas ir 3)

bhakti yoga

– meilė ir atsidavimas Dievui. Pirmieji šeši "Bhagavad-gītos" skyriai daugiausia kalba apie

karmą (veiklą) ir

karma yoga

(veiklos rezultatų atsižadėjimą). Vidurinieji šeši skyriai daugiausia dėmesio skiria

bhakti yogai

– asmeninio Dievo pažinimui ir meilės santykio su Juo užmezgimui. Paskutiniai šeši skyriai labiausiai akcentuoja

jñāna yoga

– Dievo, pasaulio ir savojo Aš pažinimą, jų sąveiką bei būdus išsivaduoti. Truputį paanalizuosime kiekvieną šių kelių.

Karma – materialinė veikla

Žmogus, praktikuojantis karma jogą atlieka jam skirtas pareigas. Šias pareigas nustato Varnašramos sistema, kurią įkūrė Krišna (4.13). Pagal galimybes ir polinkius žmogus pakliūna į tam tikrą varną (socialinį sluoksnį). Jis gali tapti brahmanu (mokytoju, dvasininku), kšatriju (administratoriumi, kariu), vaišija (verslininku ar žemdirbiu) arba šūdra (darbininku). Priklausomai nuo gyvenimo situacijos jis gyvena viename iš keturių ašramų (dvasinio gyvenimo etapų): brachmačiari (mokinys), grihastha (šeimoms žmogus), vanaprastha (atsiskyrėlis) arba sannyasi (atsižadėjęs). Ši sistema buvo sukurta tam, kad kiekvienas žinotų apie jam skirtas pareigas ir galėtų jas tinkamai vykdyti. Labai svarbu čia paminėti, kad varna priklauso nuo žmogaus sugebėjimų ir polinkių, o ne nuo gimimo tam tikroje šeimoje. Taigi, "Bhagavad-gīta" nepalaiko kastinės sistemos, susiformavusios Indijoje vėlesniais laikais. Varnašramos sistema natūraliai pasireiškia visose pasaulio visuomenėse.

Atlikdamas jam skirtas pareigas (karma) žmogus gali užsidirbti daug dorybių, bet jis ir toliau bus supančiotas materialiam pasaulyje. Todėl karma gali būti sakama (tikintis pasimėgauti darbo rezultatais) arba niškama (rezultatų atsižadėjimas). Abiem atvejais žmogus mėgsta ar jaučia poreikį atlikti veiklą. Kai niškama karmos (įprastos kasdieninės veiklos) rezultatai aukojami Dievui, tai vadinama karma yoga – materialios veiklos rezultatų aukojimu Dievui. Šrī Krišna pasakė Ardžunai, kad jei žmogus neatlieka karmos (veiklos) Bhagavano (Dievo) malonumui, ji tampa pančių materialiam pasaulyje priežastimi (3.9). Krišna sako, kad visa veikla turi būti atliekama kaip auka Višnu. Toliau (5.29) Krišna patvirtina, kad karma turi būti atliekama išimtinai tam, kad patenkinti (bhoktaram) Višnu. Taip pat Jis sako (3.30): mayi sarvāni karmāni – kiekvienas materialus veiksmas, kurį tu atlieki, turi būti pasiūlytas Man. Dar vėliau Krišna sako (9.27): "Ką tu bedarytum, daryk tai dėl Manęs, Mano džiaugsmui, ir viską aukok tik Man vienam." Krišna moko tuos, kurie tinka vien tik atlikti karmą, užsiimti nesavanaudiška veikla, skirta patenkinti Dievą, o ne veikla vien dėl savo malonumo. "Bhagavad-gītoje" (11.55) yra sakoma: "Niekas nepasieks Manęs, išskyrus tuos, kurie atlieka karmą tik Mano malonumui." Žmonės atlieka materialią veiklą, nes jie neįsitikinę, ar Dievas sugebės juos išlaikyti. Krišna neliepia atsisakyti darbo. Jokia veikla nesukelia kančios. Ją sukelia rezultatų savinimasis. Krišna tik siūlo atsisakyti mums patinkančio darbo rezultatų savinimosi, o tai nesukurs karminių atoveikių ir nesukels kančios. Tai vadinama karma yoga . Tačiau, kai žmogus atlieka veiklą tik dėl Dievo malonumo,

patikėdamas savo išlaikymą Dievui, jis jau pasiekė bhakti pakopą. Taigi karma yoga padeda pasiekti bhakti jogos lygį pirma atliekant kasdienines, skirtas pareigas, jų rezultatais atiduodant Aukščiausiam, o galiausiai atsisakant šių pačių pareigų ir užsiimant tik veikla dėl Krišnos (bhakti).

Jñāna

Jñāna (skaitoma kaip gjāna) reiškia pažinimą vardan išsilaisvinimo. Šio pažinimo esmė – išmokti skirti realybę nuo iliuzijos. "Bhagavad-gītoje" Krišna kalba apie tris tattvas (pasaulio realybes): Išvarą (Dievą), Prakriti (gamtą) ir dzyvas (gyvasias būtybes), taip pat jų tarpusavio sąveikas. Krišna paaiškina, kad sąveika tarp gamtos ir gyvos būtybės yra karma (materiali veikla), todėl tik sustabdžius karma, galima išsivaduoti iš iliuzijos. Ardžuną sutrikdo dviprasmybė, nes anksčiau (2.47) Krišna liepė Ardžunai atlikti karma ir atsisakyti jos rezultatų (karma yoga). Krišna paaiškina, jog veiklos rezultatų visiškai atsisakyti ir veikti neprisirišdamas gali tik gjānis, kuris suvokė, tikrąją realybę ir laiko save dvasine, ne materialia būtybe. Taip Krišna sujungia karma ir gjāna jogą ir padaro jas priklausomas nuo bhakti .

Śrī Krišna paaiškino, kad kai kurie žmonės atsiduoda Dievui nes patiria kančią (arta), kai kurie, kadangi yra smalsūs (džigjasu), kai kurie, trokšdami turtų (arthārthī), o kai kurie, siekdami pažinimo (gjānī). Tarp jų visų gjānī yra geriausi. Kokios rūšies gjānī jie yra? Kokio pažinimo jie siekia? tešām gjānī nitja-jukta eka-bhaktir viśiśjate – "Tie yra tikrieji jñāni, kurie turi ekāntika (išskirtinę) bhakti, ir kurie visuomet susijungę su Manimi" (7.17) Šis posmas nenurodo į Indijoje populiarius gjānius, siekiančius pasinerti į vienalytį dvasinį brahmano švytėjimą, ar norinčius atrasti ir pažinti save kaip Dievą. Jie neigia santykių su Dievu galimybę, teigdami, kad Dievas negali būti Asmuo, ir tokiu būdu jie neturi bhakti. Dar aiškiau Krišna pasako toliau (7.19): bahūnām džanmanām ante gjānavān mām prapadyate – "Tokie didieji gjāna-bhaktai, kurie regi Dievą esantį visur, kurie atsidavė Man ir kurių protai tvirtai nukreipti į bhakti – atsidavimą, yra ypatingai reti."

Žodis gjāna reiškia pažinimą, kuriame bhakti nėra vyraujanti. Toks pažinimas, kuris veda link meilės atsidavimo Dievui, vadinamas gjāna miśra bhakti (atsidavimas, sumišęs su pažinimo siekiu).

Bhakti

Śrī Krišna parodė Ardžunai savo kosminį pavidalą (viśvarūpa) ir padarė jį savo instrumentu, per kurį Jis gali duoti nurodymus visiems žmonėms. Tada Krišna pasakė Ardžunai (11.54): bhaktjā tv ananjajā śakja aham evam-vidho 'rdžuna – "Suvokti Mano tikrąjį

pavidalą ir prigimtį galima tik puoselėjant nenukrypstamą bhakti – atsidavimą. Tu gali regėti šį pavidalą nes esi Mano brangus bhakta ." Toliau "Bhagavad-gītoje" (18.55) pasakyta: bhaktjā mām abhidžānāti – "Tik per bhakti – atsidavimą galima pažinti Mane tokį, koks Aš esu iš tiesų. Ir tik taip pažinus galima įžengti į Mano buveinę ir įgyti tyrą meilę Man." Krišna galiausiai pataria Ardžunai atsisakyti visų materialaus religingumo formų, atsisakyti savo socialinių pareigų ir padėties visuomenėje ir visiškai atsidavus Jam, pasikliauti visame kame tik Jo prieglobščiu. Taip Ardžuna apsisaugos nuo visų nuodėmės pasekmių. Tai aiškiai parodo, kad vienintelis būdas pasiekti Dievo Asmenį ir vienintelis kelias suvokti jo transcendentinę prigimtį yra bhakti . Bhakti yra dviejų rūšių: a) kevala bhakti (nukreipta išskirtinai tik į Krišną) ir pradhānī bhūta (kur bhakti tik vyraujanti, bet nėra viena pati). Kevala bhakti yra tyra, nepriklausoma nuo jokių sąlygų ir kitų dvasinių procesų. Joje nėra jokios karmos (materialios veiklos) ar gjanos (siekimo išsivaduoti) priemaišų. pradhānī bhūta bhakti yra trijų rūšių a) karma pradhānī bhūta, kurioje bhakti sumišusi su materialios naudos siekimu, b) gjāna pradhānī bhūta , kurioje bhakti sumišusi su noru išsivaduoti ir c) karma gjāna pradhānī bhūta , kurioje bhakti turi tiek karmos tiek gjanos priemaišų. Kai bhakti požymiai pasirodo materialioje veikloje (karmoje) arba gjanoje (pažinime dėl išsivadavimo), bet jie nepranoksta karmos ir gjanos savo galia, tada tai paprasčiausiai vadinama karma arba gjana , o ne bhakti . "Bhagavad-gītoje" šen bei ten galima aptikti pamokymų apie pradhānī bhūta bhakti (netyrą bhakti), bet netgi tuose posmuose yra užuomina apie kevala bhakti (tyrą atsidavimą Dievui). Neįmanomai sunku pažinti ar pasiekti Dievą siekiant papildomai materialių dalykų ar dvasinės emancipacijos. "Aš esu pasiekiamas tik per kevala bhakti ." Norėdamas aiškiai tai pabrėžti Śrī Krišna teigia (8.14):

ananja-cetāh satatam jo mām smarati nitjaśah
tasjāham sulabhah pārtha nitja-juktasja joginah

"Aš esu lengvai pasiekiamas tiems jogams, kurie pastoviai susijungę su Manimi, kurie apdovanoti ananja bhakti (nenukrypstamu atsidavimu) ir kurie pastoviai atsimena Mane ir garbina Mane."

Dievas tampa priklausomu nuo tų, kurie praktikuoja tyrą atsidavimą Jam. Jis asmeniškai rūpinasi jais ir Pats atneša tai, ko jiems reikia (9.22). Daugelį kartų "Bhagavad-gītoje" Krišna pasakė, kad Jį tedomina ananya bhakti (nenukrypstamas atsidavimas)(8.22, 9.13, 11.54, 18.66). Visuose šiuose posmuose pamatysime, jog galutinis visų gyvų būtybių tikslas yra tyra atsidavimo tarnystė Dievui. Apie tai, kaip atlikti tyrą tarnystę Dievui, Krišna nurodo posme 9.14:

satatam kīrtajanto mām jatantaś ca dridha-vratāh

namasjantaś ča mām bhaktjā nitja-juktā upāsate

Čia sakoma, kad sankīrtana yra geriausias būdas garbinti Jį. Sankīrtana reiškia garsiai apdainuoti Dievo nāma (vardus), rūpa (pavidalus), guna (savybes) ir lila (žygius).

Pareigos ir teisės problematika "Bhagavad-gītoje"

Krišna teigia, jog šis "Bhagavad-gītos" mokymas yra amžinas, ir prieš milijonus metų Jis perteikė šias žinias Saulės dievui Vivasvanui, vėliau žmonijos protėviui Manu (4.1). Tai reiškia, kad Krišnos žodžiai nepavaldūs istorijos raidai ar religinėms tradicijoms. Tačiau pačioje "Bhagavad-gītoje" galima rasti teiginių, specifinių tik Indijos kultūrai. Tai aukojimo ritualai (9.16), požiūris į moteris (9.32), socialinės tradicijos (2.31-38). Teiginiai "Bhagavad-gītoje" yra dviejų lygių: a) laikini, priklausomi nuo laikmečio ir tradicijų; b) amžini. Pirmos rūšies teiginių "Bhagavad-gītoje" yra vos keletas. Tai palyginimai, skirti perduoti gilesnę informaciją suprantama, praktiška kalba Ardžunai, gyvenusiam senovės Indijos kultūroje. Kai kurie dalykai šiais laikais pasikeitė ir turbūt Krišna pateiktų kitus palyginimus. Vedinėje tradicijoje moterys negaudavo išsilavinimo, todėl jos buvo laikomos menkesnio išmanymo. Mūsų laikais situacija pasikeitė. Taip pat iš kšatrijų nebesitikima, kad jie guldys galvas dėl savo pavaldinių. Niekas nebeatlieka jagjų (aukojimų), kuriuos mini Krišna. Krišna sako, kad šiame materialiaame pasaulyje viskas keičiasi, keičiasi aplinka, tradicijos, religijos. Bet dvasinės sielos prigimtis išlieka ta pati. "Bhagavad-gīta" kalba apie sanatana dharmą – amžiną religiją, kuri išreiškia gyvosios būtybės poreikį atsiduoti Dievui ir Jį mylėti. Visos kitos religijos ir pareigos yra laikinos ir suteikia tik laikiną rezultatą. Krišna nepaneigia jų, matydamas jose auklėjamą svarbą (3.20). Vis dėlto, kad ir kokią padėtį žmogus pasiektų šiame pasaulyje, būdamas doras ir religingas, jam vis tiek reikės grįžti į gimimų ir mirčių ratą (8.16). Tačiau tam, kuris paliko laikinas pareigas ir religijas (18.66), ir ėmėsi sanatana dharmos, nebereikia pergyventi dėl laikinų dalykų, nes Krišna Pats jį ištrauks iš materialios egzistencijos, kurią vainikuoja mirtis, vandenyno (12.7). "Bhagavad-gīta" įteisina elgesį, kuris neatitinka materialaus religingumo, tradicijų ar moralės normų, su viena sąlyga, jog tai daroma su tikru, bet ne tariamu atsidavimu Dievui (9.30).

"Bhagavad-gītos" epistemologija. 5 dvasinio pažinimo lygiai

Šioje kultūrinėje epochoje, kuri kartais vadinama postmodernizmu, abejojama, ar gali egzistuoti objektyvūs kriterijai nuspręsti, kas aukščiau ar žemiau, geriau ar blogiau. Dažnas įsitikinęs, jog turi savo Dievą, savo religiją, ir jam ji pati geriausia. Laikoma blogu tonu, kalbėti apie vienos religijos pranašumą prieš kitas, nes tai skatina religinę netoleranciją, panašią į egzistuojančią politikos sferoje. Kalbant apie religingumą kaip žmogaus psichologinių, materialių poreikių patenkinimą, tai turėtų būti tiesa, tačiau religinės tiesos neapsiriboja vien šiuo fenomenaliu pasauliu. Dvasinėje religijos dimensijoje egzistuoja slapti dalykai ir dar slaptgesni. Jų suvokimas priklauso ne nuo informacijos pateikimo, o nuo klausančiojo

dvasinės kvalifikacijos. Krišna "Bhagavad-gītoje" kalba apie 5 dvasinio pažinimo lygius:

***Śaranagati* – bendrieji nurodymai**

Śrī Krišna paprastiems žmonėms sako: "Nevalgyk ir nemiegok per daug. Teisingai derink savo darbą ir poilsį, kitaip nesugebėsi perprasti šios retos jogos, kuri padės tavo sielai susitikti su savo Kūrėju." (6.17).

Tai bendros žinios, nurodančios, kad nesame šis kūnas, ir skirtos tam, kad mūsų nebetraktų kūno norai, nebesistengtume jų tenkinti. "Gimęs būtinai turės mirti, o po mirties būtinai turės gimti vėl." (2.27). Ardžuna verkė dėl visų - savo sūnaus, žmonos, giminaičių ir draugų - mus irgi liūdina tie patys dalykai. Krišna mums nurodo: "Išmintingasis neliūdi nei dėl gyvųjų, nei dėl mirusiųjų." (2.27). Visi numirs, o tie, kurie neišėjo šiandien, išeis rytoj ar kitą dieną. Nereikia dėl jų lieti ašarų, nes šiame kūne yra siela. "Sielos nesunaikina joks ginklas, ji nedega liepsnoje, neskęsta vandenyje, jos neišsklaido vėjas. Siela - amžina, tačiau kūnas mirtingas, taigi dėl kūno neverta krimstis." (2.23).

Išmintinga pasirūpinti ir savo kūnu. Juk kūną tarsi Savo šventyklą mums suteikė Bhagavanas, Dievo Asmuo, ir mes privalome ta šventyklą rūpintis, kad galėtume atlikti bhadžaną (garbinimą). Reikia ją valyti ir taisyti, antraip nesugebėsime atlikti bhadžano. Teisinga rūpintis kūnu iki tam tikro lygio, bet tai reikia atlikti be prieraišumo jausmo. Gyvenimo pabaigoje Dievas, paprašys sugražinti kūną, ir jį teks atduoti. Jis pasakys: "Aš tau suteikiau tokį retą ir svarbų žmogaus pavidalą - ką su juo nuveikei?" Štai kodėl Jis ištarė tokius žodžius: "Kai eiliniai žmonės miega, išminčius siekia savęs suvokimo, o kai miega išminčius, eiliniai žmonės užsiima jutimų tenkinimu." (2.69). Tokius bendruosius nurodymus davė Krišna.

***Guhyam* - slaptieji nurodymai**

Po bendrųjų dėstomi slaptieji nurodymai, skirti Brahmanui pažinti (brahma gjāna). Brahmanas - dvasinė substancija. Brahmanas yra ātmā (dvasinė siela) ir Aukščiausioji Dvasia. Ardžuna klausia: "Kokie požymiai žmogaus, panirusio į Brahmaną? Ką jis kalba, kaip sėdi ir vaikšto?" (2.54). Aštuonioliktosios dalies pabaigoje atsakyta: "Įsitvirtinęs Brahmane mato jį visur, ir mąsto: "Aš irgi esu Brahmanas". Taip mąstydamas jis medituos į Brahmaną ir nejaus nei džiaugsmo, nei kančios. Jo nesutrikdys jokia situacija, o sąmonė pasiners į Brahmaną". (18.54). "Tęsk savo pareigą ir negeisk savo veiklos vaisių" (2.47). Toks Brahmano pažinimas.

***Guhyataram* – slaptiesnieji nurodymai**

Po to dėstomi slaptiesnieji nurodymai, supažindinantys su Paramātmā (Aukščiausia siela). Gyvosios būtybės yra dviejų rūšių: vadinamos puolusiomis gyvosiomis būtybėmis materialiam pasaulyje ir nepuolančiomis gyvosiomis būtybėmis dvasiniame pasaulyje. Aukščiau jų - Paramātmā , Dievo apraiška visų gyvųjų būtybių širdyse. Reikia medituoti į Ją, o jei nepavyktų, pabandykite dar kartą. Jeigu ir vėl nepavyktų, vis viena nesiliaukite bandę.

"O tasai pavidalo neturintis Brahmanas , apie kurį tau pasakojau - nesiartinki prie jo! Saugokis! Nepaprastai sunku sutelkti sąmonę į tai, kas neturi pavidalo." (12.5). Vietoj to medituok į Paramatmą savo širdyje. "Tasai, kuris susijungia su Aukščiausia siela jogoje - iš tiesų atsižadėjęs (sannjasī), jisai - tikrasis jogas . Neįmanoma tapti tikru sanjasiu vien tik vykdant nurodytas pareigas arba murmant pačiam sau: "Aš esu Brahmanas ." (12.56). Tokie yra slaptiesnieji nurodymai.

Guhyatamam – slapčiausi nurodymai

Visų slapčiausieji nurodymai, pateikti aštuntoje "Bhagavad-gītos" dalyje. Ten aprašomas tyras transcendentinis tarnavimas (*bhakti*), nors ir be *rasa* (ekstazinio dvasinio išgyvenimo, atsirandančio iš tiesioginio santykio su Dievu). Taigi ši bhakti yra tyra, tačiau be *rasa*

Sarva guhyatamam – visų slapčiausi nurodymai

Visų paslapčių paslaptis - aštuonioliktojo skyriaus pabaigoje. Tai aukščiausias bhakti lygis, kadangi jis pilnas *rasa*. "Kadangi tu Man labai brangus, aš tau papasakosiu apie visų slapčiausius nurodymus." (18.64). Kokie yra šie nurodymai? "Panardink į Mane savo protą bei širdį, tapk Mano atsidavusiuoju, garbink Mane ir Man lenkis, tada tikrai ateisi pas Mane. Aš tau tai pažadu, kadangi esi Man labai brangus." (18.66). Iki tol Krišna aiškino, kaip reikia garbinti Bhagavaną , žinant visą Jo didybę. Bet koku atveju šiame posme nurodyti keturi neeiliniai metodai. Pirmasis - man-mana bhava: "Visada galvok apie Mane". Antrasis - mad bhakto: "Tapk Mano bhakta" (atsidavusiu), trečiasis – mad yaji: "Garbink Mane", o ketvirtasis - mam namaskuru: "Lenkis Man". Jeigu negali atlikti pirmojo, užsiimk antruoju. Jeigu ir to negali -trečiuoju. O jeigu neįstengsi ir šito, tada lenkis (pranama), visa kita ateis savaime.

Sambandha jnana – Dievo ir Jo pasaulio pažinimas

"Bhagavad-gītoje" nagrinėjamos 3 realybės objektai: Išvara – Dievas, Prakriti – material gamta, ir Džyva – gyvoji būtybė. Panagrinėsime kiekvieną iš jų:

Išvara - Dievas

Visiškam ateistui turbūt būtų sunku skaityti "Bhagavad-gītą", nes tai yra knyga kurioje Pats Dievas kalba apie Save. Iš jo galime sužinoti daug naujų dalykų. Pirmiausiai tai, kad Dievas yra sarva šaktiman – Jis yra visų galių ir energijų šaltinis bei savininkas. Jo energijos sudaro visą transcendentinę ir fenomenalią reiškiniją. "Bhagavad-gītoje" Krišna kalba, kad Jis yra visos egzistencijos, visos būties pradžia, vidurys ir pabaiga (10.8). Įvairios energijos visiškai paklūsta Jam ir jokių būdu Jo nevaržo. Visas Dievo galias galima suskirstyti į tris: a) vidinę, kuri atspindi Jo Paties prigimtį ir Jo paties meilę (4.6); b) išorinę, kurią sudaro iliuzinė galia, verčianti visas gyvas būtybes tapatinti save su materija, kuri savo ruožtu yra ne kas kita, kaip tos pačios iliuzinės galios (Maja šakti) pasireiškimų; c) ribinę, kurią sudaro gyvosios būtybės, kurios tuo pat metu tapačios Dievui savo kokybe, bei skiriasi nuo Jo savo dydžiu ir galia. Svarbus dalykas, kurį Krišna pamini (4.6 ir 4.9), yra tai, kad Jis pats būdamas begalinės prigimties ir visos kūrinijos šaltinis, ateina į šį materialų iliuzijos pasaulį, tam, kad išvaduoėtų sąlygotas sielas iš iliuzijos spąstų. Bet nors jis ir pasirodo žmonėms suvokiamu pavidalu (manūšim tanum , 9.11), materija visiškai neapriboja Jo prigimties. Savo vidinės galios (ātma-māja) dėka, net ir būdamas suvokiamas materialiais pojūčiais, Jis vis dėlto išlieka transcendentiniu Dievu ir visa ko valdovu. Krišna sako, kad nors Jis negimęs (adža , 4.6) vis dėlto Jis gimsta šiame pasaulyje Savo valia, o Jo gimimas yra dieviškas ir Jo veikla, nors atrodo materiali, yra visiškai transcendentiška. Kas suvokė šią paslaptį, daugiau nebegims šiame pasaulyje (4.9). Kitas svarbus momentas yra tai, kad Dievas pats nustato religijos principus, bei juos palaiko. Žmogus neturi tokios galios, bet tas, kuris tampa instrumentu Dievo rankose (4.2-3), gali būti Jo atstovu ar dvasiniu mokytoju (guru), paaiškinančiu ir savo pavyzdžiu įgyvendinančiu religijos tiesas.

Dievas ir mes šį pasaulį ir gyvenimą suvokiame skirtingai. Mes išgyvename jį kaip žmogiškąją dramą, kaip savo prisirišimus bei netektis, nes matome tik daiktų ir reiškinių paviršių. Dievas, būdamas visa ko pagrindu (9.18) į mūsų prisirišimus bei netektis žiūri kaip į vaikišką žaidimą, kur tiek daug emocijų ir energijos atiduodama regimybei, visiškai pamirštant realią daiktų padėtį. Dievo požiūriu neegzistuoja nei gėris nei blogis, kurie taip audrina žemiškų mastytojų ir moralistų protus. Materialūs prisirišimai atima iš žmogaus objektyvumą, nes juk tiesa, kad situaciją objektyviai įvertinti gali tik tas, kuris ją stebi, o ne joje dalyvauja kaip suinteresuotoji pusė. Prisirišimas prie iliuzinių dalykų - štai didžiausia žmogaus drama ir tragedija, kuriai Dievas tarsi lieka abejingas ir už kurią Jis neprisiima atsakomybės sau (5.15). Greičiau, Jis kviečia Ardžuną nukirsti savo prisirišimus ir pažvelgti į realybę objektyviai. Jis netgi suteikia Ardžunai ypatingą galią regėti viską Dievo akimis (11.8), po ko Ardžunos iliuzijos ir sielvartas prapuola. Gėrio ir blogio dualizmas išnyksta žvelgiant į pasaulį be prisirišimo, Dievo akimis. Visos gyvos būtybės yra apribotos kūnu. Galime pažinti daiktus tiek kiek jutimai tai leidžia. Negalime suvokti kito žmogaus pojūčių, patirti jo emocijų. Net savasis Aš giliai paslėptas nuo mūsų po kūno, jutimų, emocijų, minčių apdangalais. Dievas gi suvokia kiekvieną būtybę atskirai (geriau nei pati gyvoji būtybė save suvokia) bei jų visumą (13.3). Visas kosmosas yra Jo kūnas, o Jis pats yra Pasaulio siela. Būdamas visų gyvų būtybių širdyse, Jis stebi visus mūsų poelgius ir norus. Jis duoda sankciją kiekvienam poelgiui, ir Jis prižiūri, kad visos gyvos būtybės gautų teisingus savo veiklos rezultatus (13.23). Tik Jam leidus nusikaltėlis nužudys savo auką, ir Jo nurodymu žudikas sulauks bausmės. Norintis pamiršti Jį turės visas galimybes, o norintis atrasti Jį,

susilauks Jo pagalbos (15.15). Dievas neįtakoja gyvųjų būtybių norų, ir nesikiša į jų poelgius, tarsi demonstruodamas, kad visa tai, ką mes darome yra netikra ir nevertinga.

Transcendentinis realybės pasaulis nepanašus į dramą. Jis greičiau panašus į žaidimą. "Bhagavad-gītoje" Krišna mus kviečia palikti žmogiškos egzistencijos tragediją ir prisijungti prie Dievo žaidimų. Jis kviečia mus patirti tuos pačius jausmus, kuriuos patiria Jis, tą patį džiaugsmą, pilnatvę, amžinybę (8.5). Visame Dievo pasaulyje vienintelis dalykas, patrauklus Jam pačiam – tai meilė. Tik ją Dievas priima ir tik Ji gali surišti Jį patį (9.26). Tikrosios meilės prigimtis yra laisvė, bet sielos, atsidavusios materijai ir kūno geismui, negali patirti šios laisvės, o todėl ir meilės. Krišna kviečia visas gyvas būtybes nutraukti santykius su materija ir užmegzti santykius su Juo. Tai yra pačios sielos interesas ir jos lygybė su Dievu. Dievas yra nepažinus materialistams (7.25), iš čia turbūt ir posakis krikščionybėje: "Dievo niekas nematė ir Dievo niekas nepažįsta". Bet Krišna sako "Bhagavad-gītoje", kad Jis yra pažinus ir lengvai pasiekiamas tiems, kurie atidavė Jam savo jausmus, savo protą, savo kūną (11.54, 18.55). Jiems Krišna atiduoda save (9.29).

Jīva – gyvoji būtybė

"Bhagavad-gītoje" Krišna sako, kad gyvosios būtybės yra aukštesnioji (lyginant su materija) Dievo energija, kuri užpildo materialų pasaulį ir juo naudojasi. Tačiau eksploatuoti gamtą nėra mūsų tikrasis, prigimtinis užsiėmimas. Krišna vadina šį užsiėmimą klaidinančiu (3.27). Dėl savo silpnos prigimties, nors ir būdama dvasinė siela, gyvoji būtybė linkusi pasiduoti iliuzijai ir susitapatinti su materija. Tuomet keliaudama iš vieno kūno į kitą ji perneša skirtingas gyvenimo sampratas ir norus (15.9). Džyvos – gyvosios būtybės yra amžinos neatsiejamos Krišnos fragmentinės dalelės. Jų tikslas – nutraukti materialios veiklos pančius (15.3) ir grįžti į laisvės pasaulį, kuriame nėra tamsos, kančios ir neišmanymo (15.6). Transcendentinis pasaulis yra kupinas džyvų, kurios yra dviejų prigimčių: a) surištos amžiniais meilės saitais su Krišna ir niekuomet nepuolančios (akšara), ir b) išstobulinusios save per bhakti jogos praktiką gyvosios būtybės, kurios kažkada buvo puolusios (kšara) (15.18). Dvasiniame pasaulyje skirtumas tarp nepuolančių ir puolančių gyvųjų būtybių išnyksta, nes visi turi vienodas galimybes santykiams su Dievu. Materialiame pasaulyje šis skirtumas yra labai ryškus: puolančios gyvos būtybės patiria kančią, pastoviai gimdamos ir mirdamos, būdamos pavaldžios Mājai – iliuzijai; nepuolančios būtybės ateina kaip Dievo pasiuntiniai, Jo pranašai ar palydovai, kad vaduotų žmones nuo neišmanymo. Visos gyvosios būtybės turi savo laisvą valią ir tik jos renkasi, kokias sferas priklausyti: materialiai ar dvasinei. Siekiantys asmeninio ar jutiminio malonumo pakliūna kūno nelaisvėn, susitapatindami su juo, siekiantys santykių ir meilės mėgaujasi santykiais su Dievu dvasiniame laisvės pasaulyje.

Prakṛti – gamta

Materialią gamtą Krišna pavadina savo žemesniąja energija. Ji pasireiškia aštuoniomis stichijomis: žeme, vandeniui, ugnimi, oru, erdve, protu, intelektu ir netikru ego (7.4). Vis dėlto, šios stichijos nėra pati gamtos esmė, o greičiau tik jos sąveika su gyvosiomis būtybėmis. Pačią materialios gamtos esmę sudaro transformuota Krišnos dvasinė energija (brahmanas

), kurią jis apvaisina gyvomis būtybėmis, taip sukurdamas gyvybės rūšių įvairovę ir išjudindamas šį pasaulį (14.3). Materialią gamtą sudaro trys jėgos, pririšančios gyvąją būtybę prie materijos ir verčiančios ją atlikti karmą - veiklą: 1) dravja šakti - daiktiškumo galia (negyva materija), 2) krija šakti – judėjimo galia (visi energijos bei materijos virsmai) ir 3) gjana šakti – tikslingumo galia (skatinanti pasaulio raidą ne atsitiktine, bet nustatyta kryptimi, mažinanti entropiją ir didinanti informaciją visatoje). Žmonių pasaulyje šios galios pasireiškia trimis gunomis - etinėmis kategorijomis : 1) tamas – neišmanymas, tamsa; 2) radžas – aistra ir siekiai; 3) sattva – dorybė ir šviesa. Persipynusios įvairiomis proporcijomis šios gunos sukuria visa tai, kas maštoma, jaučiama, patiriama ar įsivaizduojama šiame pasaulyje. Mintys ir pats protas, jausmai bei intelektas, religija ir abejonės, aistra ir neapykanta – viskas yra šių gunų padariniai. Kadangi viskas valdoma gunų, gyvoji būtybė neturi jokių galimybių išsivaduoti. Tačiau material gamta, o taip pat ir jos galios – gunos, pavaldžios Dievo Asmeniui. Todėl tas, kuris Jam atsidavė ir seka Jo nurodymais, gali įveikti gunų poveikį ir tyra sąmone pasinerti į transcendenciją (14.26).

"Bhagavad-gītos" religija

Svarbi dimensija "Bhagavad-gītoje", kuriai Krišna skiria gana daug laiko yra religijos objektas – Dievas arba Aukščiausiasis. Krišna sako, kad priklausomai nuo to, kokia guna įtakoja žmogų, jis pasirenka sau skirtingą garbinimo objektą. Priklausomai nuo garbinimo objekto žmonės užsiima atitinkamomis praktikomis ir pasiekia skirtingus tikslus (17.3). Krišna nepitaria šiais laikais populiariai idėjai, kad nesvarbu, koku keliu eini, visi galiausiai pasieks tą patį tikslą. Krišna skiria tris religijų tipus: a) skatinami dorybės garbina Dievą kaip Brahmaną - visos būties pagrindą, beasmenį Dievą, dvasią, kupiną amžinybės ir laimės jausmo; b) skatinami aistros garbina Dievą, pasireiškiantį daugeliu pavidalų, atliekančių skirtingas funkcijas ir patenkinančių skirtingas žmonių reikmes; c) neišmanymo skatinami garbina Dievą kaip materiją, kaip gamtos stichijas, palaikančias žmonių, bei kitų padarų gyvybę (9.15). Tie, kurie nepripažįsta Dievo (jiems ir sukurtas šis materialus pasaulis, todėl jie turi didžiausią teisę jame gyventi) priklausomai nuo gunos, valdančios jį, pasirenka garbinti skirtingas būtybes: a) dorybės skatinami lenkiasi devoms – pusdieviams, kurie personifikuoja įvairias gamtos jėgas; b) aistros skatinami lenkiasi demoniškomis asmenybėms, visuomenės lyderiams; c) neišmanymo skatinami lenkiasi vaiduokliams, protėvių dvasioms (17.4).

Kam besilenktų žmogus, tikėjimą jo pasirinkta Dievybe žmogui suteikia Krišna (7.21). Jis taip pat suteikia ir garbinimo rezultatus (7.22). Tokiu būdu, ateistiškas ar religingas žmogus yra priklausomas nuo Dievo, nes pats tikėjimas ir tikėjimo stiprumas priklauso tik nuo Krišnos, kuris Aukščiausios Sielos pavidalu yra kiekvienos gyvos būtybės širdyje. Žmonės, kurie to nesupranta, ir galvoja, kad įvairios gamtos jėgos, protėviai ar garbinami žmonės atsiliepė į jo garbinimą "Bhagavad-gītoje" vadinami menko išmanymo (7.23). Besikeičiant poreikiams jie nuolat keičia savo religijos objektą, todėl jų gyvenime nieko nėra pastovaus. Krišna sako Ardžunai, kad protingas žmogus neprivalo tenkinti savo užgaidas pastoviai keisdamas garbinimo objektą, nes visas reikmes, kurias patenkina daug mažų vandens

šaltinių, patenkins ir didelis vandens telkinys, taip ir tas, kuris pažino visų gyvų būtybių pradžia – Dievą, patenkina visas savo materialias bei dvasines reikmes. Religija, kurios objektas yra Dievo Asmuo, o garbinimo metodas – bhakti - "Bhagavad-gītoje" vadinama nirguna -transcendentine, nepavaldžia trims gunoms.

"Bhagavad-gītos" įtaka filosofijos bei religijos raidai

Apie tai geriausiai kalba įžymių asmenybių atsiliepimai:

Kai aš skaitau "Bhagavad-gītą" ir mąstau apie tai, kaip Dievas sukūrė šią visatą, visa kita man atrodo taip nereikalinga. (Albertas Einšteinas)

Kai abejonės persekioja mane, kai nusivylimai žvelgia į mano veidą, o horizonte nematau nei vieno vilties spindulėlio, aš atsisuku į "Bhagavad-gītą" ir surandu joje posmą, nuraminantį mane. Būdamas tarp neįveikiamo sielvarto aš tuoj pat pradėtu šypsotis. Tie, kurie medituoja į Gītą, kasdien patirs gaivų džiaugsmą ir naują prasmę. (Mahatma Gandhi)

Rytai aš maudau savo intelektą stebuklingoje ir kosmogoninėje "Bhagavad-gītos" filosofijoje, lyginant su kuria mūsų šiuolaikinis pasaulis ir jo literatūra atrodo menki ir nereikšmingi. (Henry David Thoreau)

"Bhagavad-gīta" daro gilią įtaką žmonijos dvasiai savo atsidavimu Dievui, kuris pasireiškia veiksmis. (Dr. Albertas Schweitzeris)

"Bhagavad-gīta" yra tikrasis šventraštis visai žmonių rasei, veikiau gyvas kūrinys nei knyga, su nauja žinia kiekvienam amžiui ir nauja prasme kiekvienai civilizacijai. (Śrī Aurobindo)

Idėja, kad žmogus yra tarsi medis aukštyn kojomis panašu, kad buvo paplitusi ankstesniais amžiais. Nuorodą į vedinę sampratą pateikia Platonas savo "Timajuje", kur jis teigia... "pažvelk, mes nesame žemiški, bet dangiški augalai." Tokią koreliaciją galima įžvelgti su tuo, ką Krišna išreiškia "Bhagavad-gītos" 15-tame skyriuje. (Karl Gustavas Jungas)

"Bhagavad-gītos" stebuklas yra iš tiesų gražus gyvenimo išminties atsivėrimas, kuris leidžia filosofijai išsiskleisti į religiją. (Hermanas Hessė)

Aš skolingas "Bhagavad-gītai" už nuostabią dieną. Tai buvo pirmoji iš knygų; tarsi imperija būtų kalbėjusi su mumis: nieko mažo ar nereikšmingo, tačiau didingas, giedras, nuoseklus senjo intelekto balsas, kuris kitais laikais ir kitame klimate mąstė ir tokiu būdu iškėlė tuos pačius klausimus, kurie jaudina ir mus. (Ralph Waldo Emerson)

Aiškios "Bhagavad-gītos" žinios patenkina visus žmogiškos egzistencijos tikslus. "Bhagavad-gīta" yra visų Vedų mokymų apreikšta esencija. (Adi Šankara)

"Bhagavad-gīta" yra pats sistemiškiausias pareiškimas apie dvasinę evoliuciją, turintis neįkainojamą reikšmę visai žmonijai. Tai yra pats aiškiausias ir išsamiausias kada nors atskleistas amžinybės filosofijos apibendrinimas, taigi jos ilgalaikė vertė prasminga ne vien Indijai, bet visai žmonijai taip pat. (Aldous Huxley)